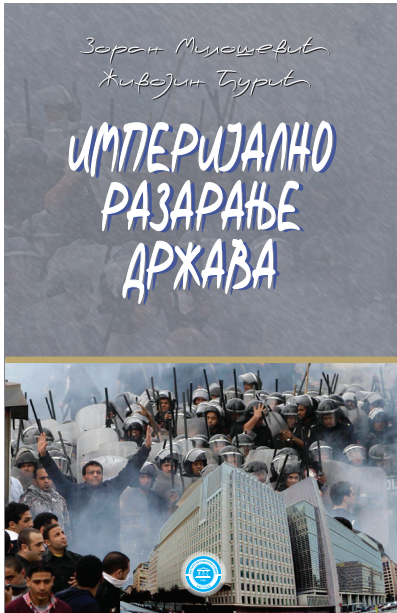

ПРИКАЗИ

УДК 327(049.3)

*Милош Алексий**

Приказ књиге Зорана Милошевића и Живојина Ђурића – „Империјално разарање држава“, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

Преовлађујућа карактеристика савременог доба у коме живимо су брзе и учестале промене, свако-

дневно се појављују нови фактори који утичу на флукуацију унутрашњих и међународних односа, а стари добијају нове улоге. Упаримо ли ово са специфичношћу тренутка у коме живимо – поновним формирањем мултиполарног света и постепеним напуштањем старог униполарног поретка, као и светске економске кризе која је уздрмала саме темеље светског економског система, схватамо магнитуду институционалних и неинституционалних изазова које ове промене намећу. Ово поготово важи за Србију, услед њеног специфичног географског положаја, транзиционог карактера друштва, и најпосле нерешеног питања граница. Овај рад управо покушава да зграби актуелни тренутак, стави га под научни спекулум и са геополитичког становишта анализира најрелевантније изворе утицаја светске и регионалне политике, интеграционе процесе као и њихов одраз на српско друштво.

* Политиколог за међународне послове, Београд

Демократија и политичке тенденције у свету

Овај део монографије садржи два кључна сегмента. Први је критика стриктно либералног модела демократије који се заговара на Западу као једини прави модел, и чија практична реализација често служи као мерило цивилизованости одређене државе. Ово је систем коме и Србија тежи а његова доследна имплементација је предуслов њених интеграционих процеса. Други је критика државе узора и извора овог модела демократије као и њеног главног пропагатора, САД-а, као и њених практичних недостатака у спровођењу онога за шта се у начелу залаже.

Главне мане либералне демократије су друштвена и политичка доминација крупног капитала, предност квантитета над квалитетом, потпуно индивидуални карактер који маргинализује солидарност. Да би себи обезбедили новац за изборне кампање, односно свој долазак или опстанак на власти, политичари се окрећу крупном капиталу. Чак у 94% случајева побеђује кандидат са скупљом кампањом. Ово води не само нарушавању демократског принципа већ представља и урођено ентропијско стремљење

либералног поретка ка ерозији вредносног система у политици. Ослањање на снагу квантитета подразумева да се категорије попут правичности, које су утемељиване вековима, покушавају одредити аритметичком средином. Ово заједно доводи до кадровске кризе у институцијама, на политичке функције ступају народни ласкавци и демагози. Руски мислиоци сматрају да демократија ваљано функционише само уколико производи аристократску, то јест квалитативно супериорну, елиту која може да води државу на најбољи могући начин. А за ово је нужна реформа државних кадрова, пре свега на духовном плану. На крају се и сумирају предлози за општу реформу демократског система. Они укључују социјалне, редистрибутивне обавезе за капиталисте, враћање етичких постулата у политику, другачији, већински изборни модел који би умањио улогу партијске бирократије, обнову друштвене солидарности и духа саборности, одбацавање вештачког „калемљења“ туђих демократских образаца који не одговарају локалним специфичностима, и на крају свеукупну духовну и вредносну обнову.

Што се тиче самих САД, најупечатљивија критика аутора је она о њиховој сарадњи са нацистима после другог светског рата, укључујући СС-овце, чланове Гестапоа, и бивше ратне злочин-

це, који су сви били упошљени од стране ЦИА-е, а против у тадашњег СССР-а. Ово разматрање је подстакнуто одбијањем САД-а да подржи резолуцију ГС УН о забрани прослављања фашизма из 2010. године, око које су се чак и Иран и Израел сложили. Такође се скреће пажња на унутрашње деловање екстремних исламиста унутар САД-а који теже увођењу шеријата.

Савремени дизинтеграциони процеси у државама и глобализација

„State failing“ је дезинтеграциони процес у државама ХХ века, који подразумева подбацивање државе у обављању једне или више својих суверених функција, а који настаје усред унутрашњих противречности или сепаратистичких тенденција. Узроци овоме могу бити демографске, економске или политичке природе. Државе су пре свега политичке заједнице, а грађане у заједници одржава такозвани преклапајући консензус, најчешће испуњен неком врстом идеологије или идеје, засноване на разним факторима од религије до рационалности. Грађанин превасходно мора доживљавати државу као своју, суштински, не само формално. Неки од бројних индикатора овог негативног процеса су и низак ниво суверености,

демократије, безбедности, ефикасности институција, лоше функционисање правног и економског система и висок ниво корупције. Процес „state failing“-а, води стању аномије, ово стање подразумева немогућност друштва да се репродукује, губљење идентитета и стабилности. Она се обично јавља у две фазе – прва је појава кризе која избацује грађане из својих устаљених друштвених улога и статуса, а друга је фаза делигитимизације, односно урушавање система вредности који даје легитимитет нормативном поретку. Услед генералних глобализационих трендова када једна држава западне у ово стање сасвим је могућа појава „домино ефекта“, односно преливања кризе на друге државе, овако нешто смо могли видети у пракси за време „Арапског пролећа“. Овако ослабљена земља постаје извор нестабилности, уточиште за криминалце и терористе, и генератор избеглица. Да су ова запажања аутора валидна још једном се може видети у недавној арапској кризи, а поготову на примеру Либије, која је после пада режима Гадафија постала безбедносно турско подручје. За опстанак државе и избегавање аномије кључан је патриотски и национални осећај грађана, и правна свест државника способног да послуша потребе свог народа.

Србија и Европска унија

Аутори на занимљив начин прилазе анализи перспективе српских евроинтеграција, разматрајући које становиште имају водеће и оне мање утицајне чланице Уније према Русији, важном стратешком партнеру Србије, и питајући се које би последице Србија имала прихватајући ту политику.

САД су после другог светског рата посматрале Европу као мостобран руском утицају, те и данас не одобравају претерано приближавање ова два ентитета. Најјача карика сарадње је остварена између Немачке и Русије за време канцелара Шредера, иако доласком на власт Ангеле Меркел се очекивало да ће ови односи захладнети, остварена пословна партнерства и економски интереси нису то дозволили. У периоду светске економске кризе робна размена између ова два региона је порасла, чинећи их међусобно још значајнијим. Међутим упркос овим очигледним беневитима и даље се јављају препреке некој ближој сарадњи. Индикативно је да ове препреке углавном потичу од ЕУ, било да се ради о условљавањима привржености либералном моделу демократије, економским захтевима попут нижих цена нафте и гаса, или превасходно сукобима око утицаја у бившим

совјетским републикама (попут питања Украјине, Грузије, Транснистрије, балтичких земаља...).

Односи које имају нове чланице Уније према Русији, поготову оне из бивше совјетске зоне утицаја имају још израженије негативан карактер. Пољска се свесрдно труди да бивше совјетске републике приближи НАТО-у, а изразита анти-руска атмосфера је преовладала за време власти браће Качински. Пољска је заједно са САД-ом, пружала значајну финансијску помоћ анти-руском невладином сектору, трудила се и да себи приближи Украјину желећи да искористи њену јефтину радну снагу. Литванија пружа свесрдну подршку Грузији, а покушали су и да спрече градњу гасовода „Северни ток“, који заобилази територију Литваније. Естонија је чак почела да слави бивше борце СС дивизија као борце за слободу против совјетске окупације. А Летонија ускраћује бројна грађанска права свом руском становништву. Мађарска је такође лобирала за улазак Украјине и Грузије у НАТО, иако су их сопствени економски интереси окретали истоку. Румунски изразито негативни став је последица сукоба око Молдавије и одвојеног Придњестровља.

Имајући све претходно изнето у виду, а ако се на то дода и европска активна подршка косовској независности, као и нестабилност и неизвесност судбине

саме ЕУ, стварају се објективни разлози за изразит евроскептицизам.

Специфичности савременог бунта

У овом делу аутори Милошевић и Ђурић разматрају токове турбулентних политичких промена, нарочито оних праћених насиљем, како у нашем непосредном окружењу тако и ван њега. Коришћење виртуелног информационог простора и његових апликација, је нови спецификум у овим покретима, који је нужно размотрити као фактор утицаја на друштвена збивања. У Египту и Тунису, координација протестаната, место и време њихових окупљања и покрета објављивани су путем интернета, поготово друштвених мрежа попут Фејсбука и Твитера. Док је власт у Тунису покушала да онеспособи комуникацију демонстраната блокирањем приступа одређеним сајтовима, у Египту је блокиран рад интернет провајдера, са друге стране САД је позивао на слободу коришћења интернета. Мрежа Твитер је ишла чак тако далеко да је тражила начине како да избегне блокаду наметнуту од стране власти. Ови сајтови изворно намењени дружењу и социјализацији, попримају нову политичку димензију, неки чак сматрају и кључну за свргавање ових режима. САД су ту тенденцију приметиле, ако не и пред-

виделе, те се залажу за неограничену слободу коришћења интернета свуда, и противе се цензури каква постоји у Кини, Ирану, и бројним другим земљама. САД троше новац на обучавање интернет дисидентата, и проглашавају коришћење интернета људским правом. Читава прича добија потпуно другачију ноту, ако се узме у обзир чињеница да је ЦИА користила и Фејсбук у Гугл за прикупљање информација потребних за рад тајних служби и врбовање агената. Неки аналитичари чуде се зашто друштвене мреже немају овакав ефекат и у Русији, једно истраживање је дошло до два закључка. Први да су људи у Русији поприлично аполитични докле год влада брине о њиховом благостању, те нема критичне масе људи незадовољних системом који би покренули довољно велики бунт, а други да су Руси веома вешти у одговарању на интернет-провокације и поруке против режима. Овде спада и „бомбардовање“ сајтова који шире такве вести, ширење вируса, али и контра пропаганда против оних који нападају власт. Интернет је коришћен и у сврху организовања етничког насиља у нашем окружењу, у суседној Македонији, држави захваћеној дубоком кризом и подељеношћу.

Нато и Русија

Односи између некадашња два најбитнија и једина глобална геополитичка фактора, је и у данашњем мултиполарном свету изузетно битан, поготово за државу која попут наше стоји на граници додира истока и запада. Приликом редефинисања своје стратегије за деценију која је пред нама, НАТО је у једном тренутку имао веома блиског саговорника у Русији, бившег председника Медведева. Његови ставови, који у овом погледу умногоме одступају од оних садашњег и бившег председника Путина, кокетирали су са идејом стратешког савеза Русије и НАТО-а. У разматрању ове опције аутори рада су се користили „cost-benefit“ анализом сумирајући њене последице. Предности нема пуно, изузев оних декларативних о томе као улазници у западни свет. Негативних последица, пак, не мањка. Ово би за Русију значило додатно заоштравање односа са исламским светом који веома неповољно гледа на НАТО, даље то би за собом повукло удаљавање од стратешког партнерства са Кином, и допринело би њеном окружавању. Ово би значило и прихватање агресивне или у најбољем случају пасивне политике према Ирану, а овде се наравно јавља и економска цена преласка на НАТО стандарде. Најбитнији недостаци су губљење самосталности у доношењу сопствене

политике, али пре свега нужност решавања територијалних спорова, у којима водеће НАТО земље углавном подржавају руске опоненте. Такав је случај са Јапаном и Курилским острвима, правима на искоришћавање Арктика, кавкаском облашћу, и Приднестровљем. Анализа јасно илуструје практичну неупотребљивост ове идеје.

Кључни фактор у западно-руским односима је и Украјина. После „наранцасте револуције“ она је била јасно оријентисана на атлантском путу, међутим доласком Јануковича на власт ситуација се мења. Она се у овом тренутку налази на економској али и геополитичкој клацкалици. Са једне стране она тежи јединственом економском простору са ЕУ, а са друге царинској унији са Русијом, Белорусијом и Казахстаном. Прва опција ће вероватно задати ударац неконкурентној пољопривреди, док друга нуди повлашћене цене гаса, и очување приступа тржиштима са привредним растом.

Глобални савремени процеси и геополитичке дилеме пред којима се налазе државе од значаја морају бити предмет проучавања и српске политикологије. Само тако можемо оспособити сопствене институције да буду спремне за изазове који се поставе пред нас. А ова књига је битан степен у том смеру.